

змушений приймати як такі, що відповідають дійсності лише твердження заявника клопотання, в такому клопотанні викладені. Законне відмовлення в задоволенні такого клопотання з точки зору букви закону може бути обґрунтовано лише тим, що розслідується злочин, який не є тяжким або особливо тяжким.

За таких обставин очевидно відсутні дієві запобіжники зловживань з боку посадових осіб працівників органів досудового розслідування та прокуратури, а сама процедура надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій фактично лише має декларативні ознаки судового контролю. Вважаємо за доцільне запропонувати або зобов'язати заявника клопотання ретельно доводити наявність необхідності порушення конституційних прав учасників провадження саме фактичними матеріалами провадження – допустимими та належними доказами, або виключити необхідність суддів апеляційного суду витратити процесуальний час, а обмежитися лише повідомленнями апеляційного суду про майбутнє проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Підсумовуючи наведене, слід констатувати значні прогалини в законодавстві у сфері правового регулювання контрольної діяльності суду, отже, в даній сфері потрібні подальші теоретичні розробки та практичні зміни. Безумовно, прийняття змін до Кримінального процесуального кодексу України вирішує певні проблеми в цій сфері, які виявляються під час усталення слідчої та судової практики, однак лише правозастосовна практика та теоретичні розробки у випадку прийняття таких законодавчих актів як Закону № 2147 не повною мірою сприятимуть утвердженню законності, оскільки необхідно констатувати, що проблеми, які існували до цих змін, мають тенденцію до поглиблення. Враховуючи наведене необхідно очікувати змін до процесуального закону, які мають ліквідувати вищезазначені недоліки.

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19/paran58#n58>

2. Цивільний Кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Кримінальний процесуальний Кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Волошина Марина Олександрівна
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ЗА УХВАЛАМИ СУДУ

Сучасний стан економічної злочинності характеризується високим ступенем організації, професіоналізму, впровадженням останніх досягнень науково-технічного прогресу. Сформувавши економічне підґрунтя, представники організованих злочинних груп широко проникають до органів влади, використовуючи державні важелі для досягнення своїх цілей, користуючись складними економічними умовами, в яких перебуває Україна, переманюють на свій бік найкращих фахівців різних галузей, насамперед, юристів, бухгалтерів, провідних спеціалістів у сфері IT-технологій тощо. Мають місце випадки, коли на боці злочинців опиняються і ті, хто в першу чергу мав би їм протистояти – правоохоронці та можновладці. Використовуючи їх зв'язки, вміння та навички, організатори злочинних угруповань постійно розробляють та втілюють нові витончені схеми та способи скоєння економічних злочинів, насамперед, передбачених статтями 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), 209 (Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом) та 212 (Ухилення від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)) Кримінального кодексу України. Не залишаються поза увагою й інші злочини у сфері господарської діяльності. При цьому враховуються зміни до законодавчих, нормативних актів і останній досвід правоохоронних органів у протистоянні криміналітету. Користуючись можливістю доступу до конфіденційної інформації, що становить службу та державну таємницю, злочинці своєчасно та ефективно протидіють заходам, що вживаються державними органами для боротьби із кримінальними правопорушеннями.

За таких обставин, саме життя вимагає від правоохоронців, у першу чергу від опера-

тивних підрозділів, постійного вдосконалення існуючих та пошуку принципово нових форм боротьби з економічною злочинністю, ефективного використання наданих Законом прав та повноважень для виявлення осіб, що готують злочини, вивчення їх поведінки, зв'язків, встановлення їх намірів, направлених на підготовку і скоєння злочинів та швидкого реагування на зміни у злочинному середовищі з одночасним вжиттям заходів щодо охорони конфіденційної інформації, недопущення її витоку та розголошення.

На жаль, у сучасних умовах не завжди вдається досягнути зазначених цілей, в тому числі з причин недосконалості існуючого законодавства та суб'єктивного підходу з боку окремих посадовців, що мають можливість впливати на здійснення оперативно-розшукових заходів, направлених на документування протиправних діянь окремих осіб та груп.

Так, згідно з ч. 2 та 3 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. На підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором, проводяться такі важливі оперативно-розшукові заходи, як негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Застосування таких заходів суттєво обмежує права і свободи людини та юридичних осіб і має винятковий і тимчасовий характер.

Відповідно до ч. 1 ст. 247 КПК України, розгляд клопотань про надання дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (відповідно, з урахуванням зазначених положень ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і на проведення вказаних оперативно-розшукових заходів), здійснюється слідчим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування (відповідно, у випадку отримання ухвали на проведення оперативно-розшукових заходів – оперативний підрозділ).

Частиною другою ст. 247 КПК України передбачено можливість отримувати ухвали суду на проведення НС(Р)Д поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування лише у випадку розгляду клопотань про надання дозволу на проведення НС(Р)Д щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів.

У кожній області існує 2–3 слідчих судді Апеляційного суду (та 2–3 помічника), які розглядають клопотання на проведення НС(Р)Д і оперативно-розшукових заходів та мають доступ до відомостей про осіб, щодо яких планується проведення заходів, вид заходу, ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо, які підлягатимуть контролю. Викладене може сприяти витоку конфіденційної інформації, у зв'язку з тим, що організатори потужних злочинних угруповань, як правило, є відомими та впливовими особами на території області, для яких встановлення неділових стосунків із чиновництвом нижчого рангу (секретарі, помічники, діловоди), як правило, не є проблемою.

Також існують факти різної трактовки законодавчих актів різними слідчими суддями. Так, протягом 2017–2018 років Апеляційними судом Дніпропетровської області за клопотаннями оперативного управління та слідчого управління фінансових розслідувань Головного управління Державної фіскальної служби у Дніпропетровській області не надано жодної ухвали на проведення ні оперативно-розшукового заходу, ні НС(Р)Д, мотивуючи технічною помилкою щодо ліквідації податкової міліції (виключення розділу 18² з Податкового кодексу України). У той же час оперативними підрозділами інших областей ДФС України в

2018 році було отримано більше 1000 ухвал на проведення такого оперативно-розшукового заходу, як зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

У зв'язку з викладеним, співробітникам податкової міліції Дніпропетровської області доводиться вносити відомості про вчинені кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочинати досудові розслідування у кримінальних провадженнях в інших областях України (Одеська, Донецька, Запорізька, Харківська, Полтавська області, м. Київ). У рамках таких кримінальних проваджень протягом 2018 року ініційовано та отримано близько 90 ухвал суду на проведення вказаних заходів, з них більше 70 – на проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж. В напрямку здійснення податковою міліцією оперативно-розшукових заходів, проведення яких потребує дозволу суду, робота фактично припинена.

Не слід забувати, що відповідно до ч. 6 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних із припиненням правопорушень у сфері податкового та митного законодавства, права, передбачені цією статтею, надаються виключно оперативним підрозділам органів податкової міліції в межах їх компетенції.

Таким чином, на підставі суб'єктивного трактування законодавчих актів лише одним чиновником, наділеним вагомими владними повноваженнями впливати на проведення оперативно-розшукових заходів та НС(Р)Д, фактично паралізовано роботу правоохоронних органів такого потужного з економічної точки зору регіону, як Дніпропетровська область, в напрямку боротьби з економічною злочинністю.

У зв'язку з викладеним, з метою унеможливлення монополізації надання дозволів (ухвал суду) на проведення оперативно-розшукових заходів та НС(Р)Д, зменшення корупційних ризиків, перекриття каналів витоку конфіденційної інформації, пропонується внести зміни до ст. 247 КПК щодо можливості отримання ухвал суду поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування або оперативного підрозділу, якими здійснюється досудове розслідування або провадження в оперативно-розшуковій справі.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Голос України*. 2012. № 90–91.

3. Ємець О.М. Окремі питання, що виникають при здійсненні оперативно-розшукової діяльності // Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 року). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 34–36.

Гаркуша Аліна Григорівна

старший викладач
кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОСКАРЖЕННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

16 березня 2018 року набули чинності зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), а саме: відповідно до Закону України від 03.10.2017 року № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі – Закон) визначено порядок оскарження повідомлення слідчого, прокурора про підозру на стадії досудового розслідування.

У ч. 1 ст. 303 КПК України закріплено вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені учасниками кримінального провадження слідчому судді під час досудового розслідування, а саме: 1) бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк, – заявником, потерпілим, його представником чи законним представником, підозрюваним, його захисником чи законним